



Σχολική Ψυχολογία

Ενότητα 3

Μαθησιακές Δυσκολίες:

Εννοιολογικός Προσδιορισμός, Ταξινόμηση, Αιτιολογία

Ελευθερία Ν. Γωνίδα
Τμήμα Ψυχολογίας



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.





Μαθησιακές Δυσκολίες: Εννοιολογικός Προσδιορισμός, Ταξινόμηση, Αιτιολογία



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μαθησιακές δυσκολίες: Ιστορικά στοιχεία - Ορολογία

Μαθησιακές δυσκολίες: Ιστορικά στοιχεία (1/5)

- Αύξηση του επιστημονικού (και όχι μόνο) ενδιαφέροντος για τις Μαθησιακές Δυσκολίες (ΜΔ) και κυρίως για τις δυσκολίες ανάγνωσης τα τελευταία 30 χρόνια.
- Πληθώρα όρων και ορισμών.



Ένδειξη της εννοιολογικής σύγχυσης αλλά και της ετερογένειας των ΜΔ.

Μαθησιακές δυσκολίες: Ιστορικά στοιχεία (2/5)

- **Samuel Kirk (1962):** ο πρώτος που πρότεινε τον όρο ΜΔ, ο οποίος και υιοθετήθηκε καλύπτοντας ένα μεγάλο εύρος σχολικών δυσκολιών.

«Χρησιμοποίησα πρόσφατα τον όρο ΜΔ (*learning disabilities*) για να περιγράψω μια ομάδα παιδιών που έχουν διαταραχές στην ανάπτυξη, τη γλώσσα, την ομιλία, την ανάγνωση και σε δεξιότητες επικοινωνίας απαραίτητες για την κοινωνική αλληλεπίδραση. Στην ομάδα αυτή δεν περιλαμβάνονται παιδιά που έχουν αισθητηριακές διαταραχές, όπως κώφωση και τύφλωση [...]. Από αυτή την ομάδα εξαιρώ, επίσης, παιδιά που έχουν νοητική καθυστέρηση».
(Kirk, 1962, σελ. 9).



Κριτήριο αποκλεισμού
(αποκλεισμός ελλειμμάτων νοητικού, σωματικού, αισθητηριακού τύπου).



Μαθησιακές δυσκολίες:

Ιστορικά στοιχεία - Ορολογία (3/5)

- Μαθησιακές Δυσκολίες.
- Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες.
- Δυσλεξία.
- Σχολικές Δυσκολίες.

- **Learning Disabilities** (ΗΠΑ).
- **Learning Difficulties** (ΗΠΑ).
- **Specific Learning Disabilities** (Μεγ. Βρετανία).
- **Developmental Dyslexia** (Μεγ. Βρετανία).
- **Specific Developmental Dyslexia** (Μεγ. Βρετανία).

Μαθησιακές δυσκολίες (4/5): Ιστορικά στοιχεία - Ορολογία

Παραδοσιακά (αλλά και μέχρι σήμερα)...

Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες: ορίζονταν από τη σημαντική διαφορά μεταξύ του νοητικού δυναμικού του ατόμου και των δεξιοτήτων που αποκτούσε ανάλογα με την ηλικία του (American Psychiatric Association, 1994).



ΕΜΔ ≠ νοητική ανεπάρκεια

ΕΠΙΠΛΕΟΝ,

ΕΜΔ ≠ δυσκολία συγκέντρωσης προσοχής, προβλήματα συμπεριφοράς, απουσία κινήτρων, υπερβολικό άγχος κτλ..



Μαθησιακές δυσκολίες (5/5): Ιστορικά στοιχεία - Ορολογία

ΩΣΤΟΣΟ,

όλες οι δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων και των μαθησιακών δυσκολιών, έχουν το ίδιο αποτέλεσμα:



Σχολικές δυσκολίες

(νοητική υστέρηση, μαθησιακές δυσκολίες, σωματο-κινητικές αναπηρίες, συναισθηματικές διαταραχές, πολιτισμική στέρηση, εκπαιδευτικά ελλείμματα).



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σύγχρονοι Ορισμοί

Σύγχρονοι ορισμοί (1/12)

Individuals with Disabilities Education Act, IDEA (2002):

«Οι ΜΔ αναφέρονται σε διαταραχές σε μία ή περισσότερες από τις βασικές ψυχολογικές διεργασίες που εμπειρεύονται στη χρήση του προφορικού ή γραπτού λόγου, οι οποίες έχουν ως συνέπεια 'ατελή' ικανότητα ακουστικής αντίληψης, σκέψης, λόγου, ανάγνωσης, γραφής, ορθογραφίας, μαθηματικών ικανοτήτων. Ο όρος περιλαμβάνει περιπτώσεις όπως αντιληπτική ανεπάρκεια, εγκεφαλική βλάβη, ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία, δυσλεξία και αναπτυξιακή αφασία. Στον όρο δεν εμπειρεύονται περιπτώσεις παιδιών των οποίων το πρόβλημα είναι αποτέλεσμα οπτικής, ακουστικής ή κινητικής ανεπάρκειας, νοητικής καθυστέρησης ή προέρχονται από δυσμενείς περιβαλλοντικές, πολιτισμικές ή οικονομικές συνθήκες».



Σύγχρονοι ορισμοί (2/12)

Τι παρατηρείτε στον ορισμό αυτό;

- Αναφορά σε ψυχολογικές διεργασίες.
- Ετερογένεια των ΜΔ.
- ΜΔ: μη γενικευμένες δυσκολίες, άρα ειδικές.
- Κριτήριο αποκλεισμού (*αισθητηριακές βλάβες, νοητική υστέρηση, περιβαλλοντική δυσμένεια*).



Σύγχρονοι ορισμοί (3/12)

ΓΕΝΙΚΑ: διαφωνία ως προς τη χρήση του όρου **‘Ειδικές ΜΔ’** έναντι απλώς **‘ΜΔ’**.

‘Ειδικές’: σαφής η διάκριση από τη νοητική καθυστέρηση, με την έννοια των μη γενικευμένων δυσκολιών (*ειδικές vs γενικές*).

‘Ειδικές’: εξειδικευμένες συνήθως ως προς τη γλώσσα (ανάγνωση, γραφή) και τα μαθηματικά.



Σύγχρονοι ορισμοί (4/12)

ΩΣΤΟΣΟ:

Συχνά, οι ΜΔ στην ανάγνωση ή τη γραφή μπορεί να **γενικευθούν με την έννοια της υπο-επίδοσης και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα**, χωρίς φυσικά να σημαίνει ότι πρόκειται για νοητική υστέρηση
(Matthew effect, Stanovich, 1986).

ΕΠΙΠΛΕΟΝ,

Ειδικές ΜΔ ~ Δυσλεξία

(λόγω της μεγάλης συχνότητας των αναγνωστικών δυσκολιών διεθνώς).



Σύγχρονοι ορισμοί (5/12)

International Dyslexia Association (2002, βλ. και Πολυχρόνη, 2011):

«Η δυσλεξία είναι μια διαταραχή με νευρολογική βάση, συχνά κληρονομική, η οποία εμποδίζει την κατάκτηση της γλώσσας. Διαφέρει σε σοβαρότητα από άτομο σε άτομο και εκδηλώνεται με δυσκολίες στην αντίληψη και έκφραση της γλώσσας, ιδιαίτερα στη φωνολογική επεξεργασία, στην ανάγνωση και στη γραφή, στην ορθογραφία και μερικές φορές στην αριθμητική. Η δυσλεξία δεν είναι αποτέλεσμα έλλειψης κινήτρων, αισθητηριακών δυσλειτουργιών και ανεπαρκών εκπαιδευτικών και περιβαλλοντικών ευκαιριών, αλλά μπορεί να συνυπάρχει με τα παραπάνω. Αν και η δυσλεξία διαρκεί καθ' όλη τη ζωή του ατόμου, τα άτομα με δυσλεξία συχνά ανταποκρίνονται με επιτυχία σε έγκαιρη και κατάλληλη παρέμβαση».



Σύγχρονοι ορισμοί (6/12)

Τι παρατηρείτε στον ορισμό αυτό;

- Αιτιολογία νευρολογικής φύσεως.
- Εστιασμένη στη γλώσσα.
- Ατομικές διαφορές μεταξύ των ατόμων με δυσλεξία.
- Κριτήριο αποκλεισμού (*αισθητηριακές βλάβες, νοητική υστέρηση, περιβαλλοντική δυσμένεια*).
- Διαρκεί καθ' όλη τη ζωή του ατόμου.
- Αναγνώριση της αξίας της έγκαιρης παρέμβασης.



Σύγχρονοι ορισμοί (7/12)

British Psychological Society (1999, βλ. και Πολυχρόνη, 2011):

«Η δυσλεξία εμφανίζεται όταν η ακρίβεια και η ευχέρεια στην ανάγνωση και/ή στην ορθογραφία αναπτύσσονται ανεπαρκώς ή με μεγάλη δυσκολία. Η δυσκολία εστιάζεται στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής σε επίπεδο 'λέξης' και προϋποθέτει ότι το πρόβλημα είναι σοβαρό και ότι επιμένει παρά τις ενδεδειγμένες μαθησιακές ευκαιρίες.»



Λειτουργικός ορισμός

Σύγχρονοι ορισμοί (8/12)

Individuals with Disabilities Education Act (IDEA, 2004, βλ. και Πολυχρόνη, 2011):

«Η ειδική μαθησιακή δυσκολία είναι μια διαταραχή σε μία ή περισσότερες ψυχολογικές διεργασίες, και σε αυτές εντάσσονται η κατανόηση της γλώσσας, προφορικής ή γραπτής, η οποία μπορεί να εκδηλώνεται ως αδυναμία του ατόμου να ακούει, να σκέφτεται, να μιλά, να γράφει, να ορθογραφεί ή να κάνει μαθηματικούς υπολογισμούς».



Λειτουργικός ορισμός



Σύγχρονοι ορισμοί (9/12)

Τι παρατηρείτε στους 2 προηγούμενους λειτουργικούς ορισμούς;

- Έμφαση στα χαρακτηριστικά της δυσλεξίας ή των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών.
- Απουσία αναφοράς σε αιτιολογία.
- Απουσία κριτηρίου επαρκούς νοητικού δυναμικού.

Άλλοι σύγχρονοι ορισμοί (10/12)

Ταξινόμηση Fletcher et al. (2007)
(εμπειρικά τεκμηριωμένη).

5 τύποι μαθησιακών δυσκολιών:

A. Ανάγνωση (3 διακριτές μορφές).

B. Γραπτή έκφραση.

Γ. Μαθηματικά.

Άλλοι σύγχρονοι ορισμοί (11/12)

Ταξινόμηση Fletcher et al. (2007)

Δυσκολίες στην ανάγνωση → 3 διακριτές μορφές ως προς τις ειδικές δυσκολίες στα τρία συστατικά της αναγνωστικής διαδικασίας:

A1. Την αποκωδικοποίηση

(ικανότητα του παιδιού να μεταφράζει το φώνημα σε γράφημα, κυρίως αυτή η μορφή θεωρείται 'δυσλεξία').

A2. Την ευχέρεια

(ικανότητα του παιδιού να διαβάζει με ακρίβεια, έκφραση και προσωδία ένα κείμενο αυτόματα, χωρίς να προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει).

A3. Την κατανόηση

(ικανότητα του παιδιού να εξάγει νόημα από το κείμενο και να καταλήγει σε συμπεράσματα).



Σύγχρονοι ορισμοί (12/12)

ΤΕΛΙΚΑ...

(Ειδικές) Μαθησιακές Δυσκολίες:

Εκδηλώνονται σε μία ή περισσότερες περιοχές (ανάγνωση, γραπτή έκφραση, μαθηματικά).

ΑΛΛΑ

έμφαση στο προφίλ δυνατοτήτων και αδυναμιών του κάθε παιδιού:

(α) Μεγάλη ετερογένεια.

(β) Πιθανή η νευροβιολογική αιτιολογία.

(γ) Απόκλιση μεταξύ δείκτη νοημοσύνης και ακαδημαϊκής επίτευξης.

(δ) Αποκλεισμός αισθητηριακών, πολιτισμικών και οικονομικών δυσκολιών.





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Κατάσταση στην Ελλάδα – Συχνότητα Εμφάνισης των Μαθησιακών Δυσκολιών

Η κατάσταση στην Ελλάδα (1/2)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στην Ελλάδα:

- 2000 - Πρώτος νόμος για την εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες (άτομα με προβλήματα μάθησης & προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων).
- ΚΕΔΔΥ (αξιολόγηση, διάγνωση και υποστήριξη).
- Απαλλαγή από γραπτές εξετάσεις (μόνο στην περίπτωση της δυσλεξίας).
- Αυξημένα τα ποσοστά πιστοποιητικών δυσλεξίας τα τελευταία χρόνια (!!).



Συχνότητα εμφάνισης των μαθησιακών δυσκολιών (2/2)

Εννοιολογική σύγχυση & προβλήματα στην αξιολόγηση.



Διαφορές στην καταγραφή της συχνότητας εμφάνισης των ΜΔ!

- **Μαθησιακές δυσκολίες:** 20-25% (Πόρποδας, 2003).
- **Ειδικές μαθησιακές Δυσκολίες:** 2 – 10% (ΑΡΑ, 1994).
- **Δυσλεξία:** 5 – 17,5% .
- **Ελλάδα:** περίπου 3% (σχετικά αυθαίρετο, βλ. προηγούμενη διαφάνεια).
- **Κατανομή ως προς το φύλο:** Αγόρια > Κορίτσια (περίπου 3,3:1).



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αιτιολογία των Μαθησιακών Δυσκολιών

Αιτιολογία (1/10)

3 κατηγορίες αιτιολογικών παραγόντων:

1. Νευροβιολογικοί παράγοντες.
2. Γνωστικοί παράγοντες.
3. Συναισθηματικοί παράγοντες.

Αιτιολογία (2/10): Νευροβιολογικοί παράγοντες

Εναλλακτικές ερμηνείες (κυρίως για τη δυσλεξία):

- Ευρήματα για ενεργοποίηση του δεξιού αντί του αριστερού ημισφαιρίου το οποίο είναι υπεύθυνο για την ανάγνωση.
- Αυξημένη ενεργοποίηση περιοχών του εγκεφάλου οι οποίες δεν ενεργοποιούνται συχνά στους τυπικούς αναγνώστες.
- Υπόθεση κληρονομικότητας (25-63% πιθανότητες).
- Γενετικά αίτια (ανωμαλίες στα χρωμοσώματα 6 ή 18).

Αιτιολογία (3/10): Γνωστικοί παράγοντες

Εναλλακτικές ερμηνείες:

1. Υπόθεση της φωνολογικής επεξεργασίας.
2. Υπόθεση της μνήμης εργασίας.
3. Η υπόθεση των μεταγνωστικών διεργασιών.

Αιτιολογία (4/10): Γνωστικοί παράγοντες

Υπόθεση της φωνολογικής επεξεργασίας:



Μεταξύ των επικρατέστερων ερμηνευτικών μοντέλων.

Φωνολογική επίγνωση: η ικανότητα του παιδιού να κατανοεί ότι οι λέξεις αποτελούνται από φωνήματα και να μπορεί να χρησιμοποιεί τα φωνήματα ως γλωσσικές μονάδες για να φτιάξει λέξεις.

ΑΡΑ,

επίγνωση και ικανότητα χειρισμού των βασικών δομικών στοιχείων της λέξης (συλλαβές και φωνήματα).

Φωνολογική επίγνωση: Δεν έχει σχέση με την κατανόηση της σημασίας της λέξης, αναπτύσσεται ανεξάρτητα.



Αιτιολογία (5/10): Γνωστικοί παράγοντες

Βασικά επίπεδα της φωνολογικής επίγνωσης που φαίνεται ότι σχετίζονται με τη μάθηση της ανάγνωσης:

- (α)** Επίγνωση της *συλλαβικής δομής* του προφορικού λόγου.
- (β)** Επίγνωση της *φωνημικής δομής* του προφορικού λόγου.



Αιτιολογία (6/10): Γνωστικοί παράγοντες

Συλλαβική δομή του προφορικού λόγου:



Συνειδητοποίηση ότι η προφορική λέξη συντίθεται από συλλαβικά τμήματα και μπορεί να αναλύει τη λέξη σε αυτά αλλά και να τα συνθέτει για να τη φτιάξει.

Πιο εύκολη από τη φωνημική επίγνωση και κατακτάται πιο νωρίς.

Π.χ. 'γάλα' = /γα/-/λα

'παράθυρο' = /πα/-/ρα/-/θυ/-/ρο



Αιτιολογία (7/10): Γνωστικοί παράγοντες

Φωνημική δομή του προφορικού λόγου.



Συνειδητοποίηση ότι οι λέξεις του προφορικού λόγου αποτελούνται από φωνημικά δομικά στοιχεία τα οποία μπορεί να αναλύει και να συνθέτει.

Πιο δύσκολη από τη συλλαβική επίγνωση, ιδιαίτερα δύσκολη για παιδιά προσχολικής ηλικίας και παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες.

Π.χ. 'γάλα' = /γ/-/α/-/λ/-/α

'παράθυρο' = /π/-/α/-/ρ/-/α/-/θ/-/υ/-/ρ/-/ο



Αιτιολογία (8/10): Γνωστικοί παράγοντες

Υπόθεση της μνήμης εργασίας.



Η μνήμη εργασίας και, κυρίως, η λεκτική μνήμη παίζει σημαντικό ρόλο στην εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης.

*Σύγχρονα μοντέλα μνήμης (όπως, π.χ., του Baddeley)
(αρθρωτικό κύκλωμα vs οπτικοχωρικό σημειωματάριο,
ενδεχόμενες αδυναμίες κυρίως στο αρθρωτικό κύκλωμα).*



Αιτιολογία (9/10): Γνωστικοί παράγοντες

Η υπόθεση των μεταγνωστικών διεργασιών.



Οι μαθητές/-ριες με δυσκολίες μάθησης έχουν μεταγνωστικού τύπου αδυναμίες.

Συγκεκριμένα:

(α) Υπολείπονται στη στρατηγική εφαρμογή των διαθέσιμων γνωστικών τους δεξιοτήτων σε συνάρτηση και με τα χαρακτηριστικά και τις απαιτήσεις της εκάστοτε μαθησιακής συνθήκης.

(β) Είναι παθητικοί κατά τη διαδικασία της μάθησης.



Αιτιολογία (10/10): Συναισθηματικοί παράγοντες

Ψυχαναλυτική προσέγγιση:



Οι ΜΔ είναι αποτέλεσμα νοητικής αναστολής που οφείλεται σε διαταραγμένες οικογενειακές σχέσεις.

Έμφαση στην οικογενειακή δυναμική:

Π.χ., αρνητική στάση του παιδιού στις αξίες και στις συμπεριφορές των γονέων, προσέλκυση προσοχής, μειωμένη αυτοεκτίμηση κτλ.





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Καταληκτικά Σχόλια - Βιβλιογραφία

Καταληκτικά σχόλια (1/2)

ΜΔ, εξαιρετικά σύνθετο φαινόμενο:

- Δυσκολίες εννοιολογικού προσδιορισμού και οριοθέτησης.
- Δυσκολίες ταξινόμησης.
- Πολλαπλά ερμηνευτικά μοντέλα.

Στόχος: η αναζήτηση αποτελεσματικών μεθόδων αντιμετώπισης.



Βιβλιογραφία (2/2)

Πολυχρόνη, Φ. (2011). *Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες*. Αθήνα: Πεδίο.

Τζουριάδου, Μ. (2011). *Μαθησιακές δυσκολίες: Θέματα ερμηνείας και αντιμετώπισης*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, **Ελευθερία Γωνίδα**.
«Σχολική Ψυχολογία. Ενότητα 3. Μαθησιακές δυσκολίες: Εννοιολογικός προσδιορισμός, ταξινόμηση, αιτιολογία». Έκδοση: **1.0**. Θεσσαλονίκη **2015**.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS220/>



Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>



Τέλος ενότητας 3

Επεξεργασία: Εύχαρις Κιζιρίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

